

УЗУРПАЦІЯ ВЛАДИ — LIFE : (

Корнієнко Валерій,
доктор політичних наук, професор, зав. кафедрою
українознавства, політології і права ВНТУ

"Я не диктатор. Просто в мене такий вираз обличчя"

А. Піночет

"Тисни на газ, дави всіх підряд!"

Правило водіння танка

Постановка проблеми

Президент України Віктор Ющенко зробив сенсаційну заяву: конституційна реформа відчутно послабила його повноваження у сфері відносин з урядом і дала можливість узурпації влади Кабінетом Міністрів. "Повноваження Президента у відносинах із Кабінетом Міністрів значно ослаблені, починаючи з призначення міністрів і керівників центральних органів виконавчої влади", — сказав він нещодавно в інтерв'ю Українській службі Бі-Бі-Сі.

"Що ж до відносин Президента з органами, особливо у питанні подання і призначення кандидатур на посади в правоохоронній системі, — там погіршилася

ситуація. Тому ми й говоримо, що те, що було зроблено змінами в Конституції — вони призвели до узурпації влади урядом", — зазначив Президент.

Як приклад В.Ющенко навів ситуацію з відставкою міністра внутрішніх справ Юрія Луценка. "По суті, всі оперативні важелі, наприклад те, що відбувається з Луценком, — у жодній країні не було такого допущено, щоб уряд мав вплив на орган, який має контролювати через слідчу функцію дії всіх, у тому числі й уряду", — сказав він і додав, що тут явний конфлікт інтересів з далекосяжними наслідками. Яким?

Представники антикризової коаліції заявляють про

необхідність скасувати посаду президента як такого. Або внести зміни до Конституції, відповідно до яких президент має обиратися парламентом. Представники опозиції заявляють про намір звернутися до Конституційного суду з метою скасування реформи і повернути президентові його повноваження. Сам президент повідомляє про створення Конституційної комісії, покликаної оптимізувати Основний Закон. Уряд і антикризова коаліція відмовляються делегувати представників до складу цієї комісії.

Невже на шляху демократичного поступу нашої держави знову кимось замасковані "грабні узурпації", на які вже не раз наступало людство?

Історичне підґрунтя

Феномен узурпації влади не є новим. Його можна назвати притаманним людській сутності явищем, яке з'явилося, мабуть, ще тоді, коли людина більш-менш усвідомлено стала відчувати себе членом соціального колективу. Сам термін "узурпація" (від лат. usurpatio — оволодіння) — насильницьке захоплення влади або привласнення чужих прав на що-небудь, чужих повноважень.

З розвитком соціальної структури суспільства, появою державності феномен узурпації еволюціонував і надбав різноманітних форм відповідно із появою і розвитком різновидів влади. Від сили "первісного дрюку", на який він спирався спочатку, поступово відбувався перехід до більш витончених технологій узурпації влади на рівні сьогодення. Це тісно пов'язано з характером легітимності влади, на якому заснований загально-визнаний принцип суверенітету. Тому і трактується це небезпечне явище сьогодні як "тяжкий державний злочин: насильницьке захоплення або насильницьке утримання влади".

Та всю історію людства в певному сенсі можна назвати історією узурпацій, починаючи із стародавньої Греції; що знайшло відображення у працях Фукідида, Платона, Діодора Сицилійського, як безпосередніх свідків захоплення влади.

У монархічну епоху, узурпації зводилися до захоплення трону. Важливо було символічне виправдання факту захоплення (кровна спорідненість з більш законним монархом, коронація і т.д.). В епоху Нового часу держава відверто виступала як апарат насильства. Тому XIX і XX століття стали часом військових хунт, диктаторських режимів, що спираються на право сили. Відповідно, узурпації зводилися до захоплення контролю над "силовими структурами".

У XX столітті єдиним принципом легітимності вла-

ди визнається принцип підтримки народної більшості, висловленої шляхом вільного голосування на виборах. Проте і це не виключило з політичного побуту ні революцій, ні переворотів, ні путчів. Просто змінилася мета: нею став контроль за громадською думкою! А думку цю слід постійно формувати, причому, в необхідному напрямі.

"Узурпація? Нехай буде узурпація..."

Психологічне підґрунтя цього феномену вельми могутнє. Технології узурпації зводяться до того, що за допомогою низки прийомів воля певної групи осіб або лідера спочатку оголошується волею більшості населення, а потім більшість населення ототожнюють цю волю із своєю. Та сьогодні думкачому українському громадянину абсолютно ясно, що влада в країні знаходиться у тих людей, особисто яких ми не обирали — фінансових дилків, олігархів, всьляких членів "сім'ї". Хто з нас голосував за пропозційну систему виборів? Ніхто. Цей закон навіть не виносився на народне обговорення, а був прийнятий за одну ніч, як бізнесовий проєкт! Я вважаю це серйозним ударом по паростках громадянського суспільства в Україні. Проте від нього багато в чому залежать наші долі. А сьогодні пропонується обирати Президента парламентом... Вже не нами.

Якщо так, то ми будемо мати справу вже із "подвійним фільтром" громадської думки і, власне, від нашого вибору мало що буде залежати! Це не узурпація влади? Та найкласичніша, за визначенням Локка!

Ось, що він пише: "Когда... меняется процедура выборов без согласия народа и в разрезе с его общими интересами, то тогда также меняется и законодательная власть. Ведь когда избирают не те, кого уполномочило общество, или избирают иным образом, чем это предписано обществом, то те, кто избран, не представ-

ляет собой законодательного органа, назначенного народом". Все це, за визначенням Локка, може означати лише одне — розпад системи правління.

Без строку давності

З іншого боку, є майже життєво аксіомою те, що будь-який лідер націлений на узурпацію влади і дозволяє собі все те, на що у нього розв'язані руки. Ви не знайдете в історії людства жодного лідера, який не прагнув би зміцнити свою владу, підібрати, скажімо, під себе бізнес й тим паче розправитися з опозицією. Такий закон життя, в ньому відображається людський фактор, по-іншому у владі важко вижити, оскільки вона повинна спиратися на ієрархічний клан і жити за своїми законами виживання. Тому цілком логічно, що Прем'єр-міністр України Віктор Янукович поступово узурпує владу, проводячи чистки серед "недонецьких" і ставлячи на їх місця "своїх".

Сьогодні В. Янукович не радить стримувати уряд "ні політикам, ні президенту". Про це він заявив в Маюполі під час відвідин металургійного комбінату: "Стримувати нас можна. Але чи піде це на користь? Я б цього не радив ні політикам, ні Президенту". А далі ще серйозніше: "Узурпація? Хай буде узурпація. Якщо вона йтиме на користь державі і людям — хай називають так", — відзначив Янукович.

Я ж особисто думаю, що НЕ ТАК, ТОМУ ЩО... "Україна є республікою... Ніхто не може узурпувати державну владу!" (Стаття 5 Конституції України).

Сьогодні наша громадянська позиція, як мені видється, повинна полягати в документації і фіксації фактів і механізмів узурпації влади, і успішного ухилення від виконання рішень узурпаторів. Прийде час, і рахунок все одно буде пред'явлений. Це досвід історії. А він говорить про те, що відповідальність за узурпацію влади не має терміну давності.